

Tu veux avoir un snoepeke?

Over de tweetalige Vlaming in het 1ste jaar SO

JOS VAN DE POEL

Een project

Tussen 15-11-85 en 10-11-87 mocht ik een onderzoeksteam leiden (1). Onze opdracht was binnen het Vrij Katholiek Onderwijs van de Antwerpse agglomeratie (2) tot bevestiging of ontkennning van enkele geruchten en vermoedens te komen. We spitsten onze aandacht toe op deze basisvragen:

- Er zijn nog Franstaligen in Vlaanderen (3). Hoe scoren hun kinderen in het Nederlandstalig secundair onderwijs (SO) én voor Nederlands én voor andere vakken?
- Is Franstaligheid voor die kinderen een handicap voor hun schoolloopbaan? Indien ja, door wie wordt daaraan verholpen en hoe?

Als onderzoeksterrein kozen we negen colleges en instituten (4), waarvan één van schooltype I. Er moesten ten minste vijf Franstalige leerlingen in het eerste jaar zitten. Samen met de 899 leerlingen (732 meisjes en 167 jongens) werden 9 directieleden (6 mannen en 3 vrouwen), 31 leerkrachten (8 mannen en 23 vrouwen) en 137 ouderparen bevroegd.

Onderzoeksresultaten

TERLOOPS GENOTEERD TIJDENS SCHOOL- EN KLASBEZOEK

- Er zijn twee scholen met een meerderheid aan Franstalige leerlingen. Tijdens de les en op de speelplaats spreken ze onder elkaar Frans. In de andere scholen is een Franstalige minderheid. Franstaligheid valt hier niet op.
- Er bestaat een schoolcircuit voor Franstalige meisjes: de leerlinge begint in de meest leerstofgerichte school, haakt om allerlei redenen af, gaat over naar de gedeeltelijk kindgerichte school, ervaart daar weer leer- of andere problemen en besluit in de meest kindgerichte school (5), de type I-school uit deze negen.
- Jongensscholen met Franstalige meerderheid zijn er in ons onderzoeksgebied niet. Ze bestaan wel binnen de Antwerpse agglomeratie, maar vallen buiten onze bevoegdheid (6).
- Heel wat Franstaligen noemen zich tweetalig. Binnen hun eigen taalgroep bezorgt hen dat een

hogere status. Welke twee talen er bedoeld werden, was niet altijd duidelijk. Gewoonlijk was Frans de basistaal. Tweektaligheid bestond dan uit die basistaal met Nederlandse/Antwerpse woorden en/of uitdrukkingen doorweven; of uit die basistaal met letterlijke vertalingen uit het Nederlands.

b.v. Tu veux avoir un snoepeke/un bolleke?

Tu as beaucoup d'huiskwerk ce soir?

On a mangé de la rode soep avec des boulekes là-dedans.

Tention, ne tombez pas sur votre casaque. (casaque: van het Antwerpse "kazak" voor "schooltas")

Je ne peux pas en dehors de mes pieds. (= Ik kan niet uit de voeten.)

- Als de Franstaligen binnen een klas een minderheid vormen, groeperen ze zich tot een kliek, een clan, die zich tegenover anderen beschermt en afschermt door kledij (zelfs in scholen met uniform), houding, geheimtaal, ouderlijke status en soort vrijetijdsbesteding.
- In geen enkele onderzochte school wordt bij de inschrijving naar de thuistaal gevraagd. Half november wist geen enkele leerkracht Nederlands 'officieel' welke die was. Voortgaand op eigen observatie en vermoedens, konden ze de Franstaligen wel aanduiden.
- Slechts in één school werd aan de ouders in oktober een beginselverklaring voorgelegd in de zin van: "Wij zijn een Nederlandstalige school. Dus is het Nederlands de voertaal voor alle onderwijs en communicatie. Niemand kan zich op anderstaligheid beroepen als verontschuldiging voor slechtere schoolresultaten."
- De meeste leerkrachten tilden niet zwaar aan de aanwezigheid van Franstaligen op school. Het was ofwel een traditie, ofwel een te verwaarlozen aantal, ofwel een hopeloos geval dat je zo snel mogelijk moest doorsluizen naar een volgende/andere klas/school. In de type I-school waren ze klanten voor de remediëringles. Vreemd was dat ook leerkrachten Frans zich in die zin uitten. Voor hen was een bijkomend argument dat de Franstalige leerlingen dachten dat ze Frans voldoende kenden en dat ze dus geen lessen op school meer nodig hadden.

- De Franstalige leerlingen zelf klaagden niet over een taalachterstand voor Nederlands. Ze gebruikten Nederlands vooral schriftelijk en wat ze aan punten verloren voor opstel konden ze met zinnen woordontleding weer ophalen. Behalve een sporadische spreekbeurt moesten ze zelden het woord nemen. Bij een klasgesprek konden ze onopgemerkt blijven.

- De Franstalige ouders vonden een receptief beheersen van het Nederlands wel belangrijk. Schrijven zonder fouten werd minder sterk beklemtoond en spreken was niet nodig, omdat het tweektalige milieu toch op twee talen kon terugvallen. Begrijpen deden ze elkaar altijd.

SYSTEMATISCH ONDERZOEK

Het systematische onderzoek bestond uit een gesprek met de schooldirectie, een enquête bij alle leerlingen, een lees- en gespreksbeurt voor de Franstaligen en een enquête in het Nederlands bij de Franstalige ouders. Vermoedens werden bevestigd, met feiten aangevuld en nieuwe vragen rezen op.

De directie

Het gesprek met de directieleiden bewees duidelijk dat zij de leerlingen niet goed kennen en dus weinig weten over concrete taalproblemen. Als er al Franstaligen zijn binnen de school moeten ze door de leerkrachten en de studiemeesters opgevangen worden.

Mondelinge oudercontacten gebeuren in de taal van de ouders, zowel aan de telefoon als op ouderavonden. Schriftelijk zijn ze steeds in het Nederlands.

Heel wat leerlingen haken in het derde jaar SO af, omdat ze hun eigen gedachten onvoldoende in het Nederlands kunnen uitdrukken. Als oorzaken geeft de directie aan: de verkeerde studierichting, het gebrekkige taalonderwijs in de basisschool, soms de thuistaal, de onvoldoende opleiding van de leerkrachten Nederlands, het ontbreken van strenge richtlijnen van bovenuit (inrichtende macht, leerplancommissie, inspectie) en de onverschillig-

heid van de ouders. Een gesprek met de hoofdinspectie basisonderwijs, bevestigd door enkele kantonnale inspectieleden (7), legde de vinger op de gevoelige plek van het taalonderwijs in de basisschool. In de eerste zes jaar van zijn schoolloopbaan kan een kind niet overzitten als de ouders hiermee niet akkoord gaan (8). Ook bij onvoldoende kennis van het Nederlands moeten onderwijzers kinderen laten overgaan. Er wordt door leerkrachten en taakleraren heel wat werk verzet, maar toch verlaten Franstalige kinderen de basisschool met een achterstand voor taal en beginnen ze gehandicapt aan het SO. Het excuus dat de onderwijzer niet opgeleid werd om Franstaligen Nederlands te leren, geldt ook hier.

De leerkrachten

De enquête bij leerkrachten Nederlands wijst op het grote verschil tussen het schoolvak Nederlands en de voertaal Nederlands in de eerste jaren van het SO. Ook al schrijven leerplancommissies het gebruik van een levende, hedendaagse taal voor (9), toch bestaat ze zelden in het schoolboek, de schoolconversatie, het schoolopstel, het schooldictée. Heel veel leerboeken uit het recente verleden blijven bij stereotype zins- en woordontleding, technische taalterminologie, geheugenwerk en schrijfvaardigheid hangen. Zelden wordt er aan de spreektaal gedokterd. En de lectuur van de leerling is niet van die aard om daarin verbetering te brengen (10). De taal van de leerling heeft zelden iets met die uit het schoolboekje te maken. Leerkrachten wijzen terecht op de 'houterige, onnatuurlijke, levenloze' taal van de Franstaligen, een verwijt dat soms ook voor de andere leerlingen geldt, maar die kunnen zich aan andere taalbronnen laven (11). Toch ondernemen die leerkrachten er niet veel tegen. De helft meent dat occasionele spelling- en uitspraakwenken als remediëring volstaan. Ze zijn tevreden als de Franstaligen het peil van 'reproductie' op toetsen/examens bereiken (12). Leerkrachten Nederlands die tegelijkertijd klasleeraar zijn, hebben een dieper inzicht in de taalnoden van hun Franstalige leerlingen, misschien wel omdat ze meer tot spontane gesprekken over alledaagse dingen komen. Metataal is daarbij niet direct

nodig. Als specifieke taalproblemen noemen deze leerkrachten:

- onvoldoende beheersing van een basiswoordschat over het dagelijks leven;
- gebrek aan kennis van synoniemen, antoniemen en homoniemen;
- gebrek aan inzicht in letterlijke en figuurlijke taal, spreekwoorden en zegswijzen;
- gebrek aan praktische kennis van de spellingverworvenheden uit de basisschool (klinker- en medeklinkerverdubbeling, werkwoordsvormen, hoofdletters);
- onvermogen tot technisch-juist spreken (brouwrol-R, lengte van de klinkers, verschil tussen stemhebbende en stemloze medeklinkers, on-Nederlandse intonatie);
- onvermogen om vlot te spreken (stoplappen als 'eu', te lange pauzes, verglijden naar andere woorden, gebruik van Frans en Nederlands/Antwerps door elkaar);
- geen kennis van de culturele taalcomponenten en situationeel-gebruikte taal.

Alle leerkrachten geven toe dat sterk begaafde Franstaligen makkelijk meekunnen. Ze bevestigen het verhaal van de directie dat de problemen eerst in het derde jaar SO duidelijk zichtbaar worden en bijna altijd voortspruiten uit het onvermogen om persoonlijke meningen en standpunten uit te drukken, ook voor de andere vakken. Ook leerkrachten Frans wijzen op het beperkte uitdrukingsvermogen van deze groep, vooral schriftelijk dan.

Twee leerkrachten waren van huize uit Franstalig, voedden ook hun eigen kinderen tweetalig op, maar vonden dit geen bezwaar om Nederlands in het eerste jaar SO te onderwijzen. Zo moeilijk was die taal nu ook weer niet. Van culturele taalcomponenten hadden ze nooit gehoord (13).

De leerlingen

De leerlingen werden aan een dubbele enquête onderworpen: een schriftelijke voor de hele klas en een mondelinge voor een klasdoorscheen (14) in vergelijking met de Franstaligen uit diezelfde klas. Franstalige leerlingen vinden zelf dat ze problemen hebben met het juiste gebruik van het bepa-

lend lidwoord, de voornaamwoordelijke aanduiding, de meervouds- en de werkwoordsuitgangen, de bijwoorden van tijd en plaats, de ondergeschikte voegwoorden, de inversieve zinsbouw, het gebruik van elliptische zinnen, klank- en woordzinnen en het vraagstaartje, de figuurlijke taal, de spreekwoorden en de zegswijzen. 2% van de bevroegden vindt dat ze op school onvoldoende voor mondeling Nederlands getraind worden (15).

60% van de Franstaligen spreekt thuis altijd Frans, 17% soms, 23% springt tijdens een gesprek spontaan naar Nederlands/Antwerps over. Heel dikwijls krijgt een Franse vraag of vaststelling een 'Vlaams' antwoord of commentaar.

Op school wordt met 'intieme' vrienden/vriendinnen Frans gesproken, maar 60% beweert binnen de schoolmuren nooit Frans als voertaal te gebruiken. 18% wil wel naast een taalgenoot zitten om elkaar te kunnen helpen bij vertaalwerk, want zeer dikwijls moeten ze vragen van de leerkracht omdenken naar het Frans om ze in het Nederlands te kunnen beantwoorden. Bij groepswork is dit probleem minder groot. 9% zit liever naast een 'Vlaming', vooral bij groepswork.

In hun vrije tijd gebruiken zeer velen (83%) het Nederlands, vooral bij de jeugdbeweging, ook al lopen begrippen als 'jeugdbeweging', 'sportclub' en 'culturele kring' sterk door elkaar. 2% is lid van een eigen 'cercle', waarbinnen ze elkaar in hun vrije tijd bij een van hen thuis ontmoeten, naar film en theater gaan, dansles volgen enz. In 't Frans uiteraard.

De Nederlandstaligen herkennen de anderen aan hun onregelmatig spreektempo, hun stoplappen, hun Franse r, het foutieve gebruik van 'de' en 'het', de foutieve werkwoordsvormen bij zwak en sterk in de verleden tijd of bij de deelwoorden, hun gebrekig woordgeheugen dat opgevuld wordt met Franse woorden (machin, chose, dinges, ...) en hun hoog spreekvolume, vooral als ze onder elkaar Frans spreken. Soms willen ze helemaal niets met deze leerlingen te maken hebben, omwille van de neerbuigende Franse houding. Tot uitgesproken vijandigheden komt het zelden.

De ouders

De ouderenquête leverde drie groepen ouders op: 32% stuurt zijn kind naar een Nederlandstalige school en aanvaardt alle consequenties. 67% zendt zijn kind naar Antwerpen, omdat Brussel te ver/te duur is en ... omdat er met Antwerpse scholen wel compromissen te sluiten zijn. Die wijzen dan in de richting van taalfaciliteiten voor minderheden. 1% vindt dat je overal in Vlaanderen goed Frans kan leren en dat moet dan maar binnen Antwerpen gebeuren. Het onderzoeksteam had bij de laatste groep wel de bedenking dat de vragenlijst verkeerd begrepen was.

Franstalige ouders behoren tot twee sociale klassen: de oude en de nieuwe bourgeoisie. De oude is rijk (geweest) en wil een levensstandaard uit het verleden hooghouden. Ze praat graag over vroeger, verdeelt de mensen in klassen, vindt de Franse cultuur de beste van Europa, houdt de kinderen angstvallig binnen haar eigen bereik door het organiseren van cultuurgebonden activiteiten in het Frans, het uithuwelijken binnen de eigen groep, het werkverschaffen en het babysitten. Zij weten wel dat sommige mensen 'Vlaams' spreken, maar daar hebben ze bijna geen contact mee. Zelf wonen ze nogal verspreid binnen de agglomeratie.

De nieuwe bourgeoisie is tweetalig. Voor haar is de Franse cultuur veel hoogstaander dan de Nederlandse. Haar leden groeperen zich in Schilde, Schoten, 's-Gravenwezel, Berchem-Pulhof, Edegem en Hove (16). Ze heeft meestal geen personeel, want ook minder geld dan de oudere generatie. Ze werkt in Brussel, leest tot in Vilvoorde op de trein een Vlaamse krant, die daar voor een Waalse verwisseld wordt, is ervan overtuigd dat ze de financieel-economische Vlaamse boot niet mag missen en voedt de eigen kinderen tweetalig op. Gemengde vriendschappen en huwelijken zijn normaal als ze de andere doelstellingen niet in de weg staan. Haar kinderen gaan in Antwerpen naar school. Haar verwachtingen naar leerkrachten Nederlands toe liggen hoog: ze moeten tolerant zijn, remediëren, bijlessen organiseren, er in elk geval voor zorgen dat het kind kan overgaan. 35% vindt dat de school eisen mag stellen, ook op taalgebied, maar dan wel binnen de les Nederlands (17).

Remediëren

JA OF NEE?

Het antwoord is niet zo eenvoudig. In een eerste opwelling kan het 'ja' zijn. Wij hebben tijd en geld besteed aan het onderwijs voor migrantenkinderen en aan het bijzonder onderwijs, dus voor de 'andere' Belgen mag er ook wat gebeuren. Wettelijk is er echter geen Franstalig onderwijs voorzien, tenzij privé-onderwijs. Een echt, volledig onderwijs voor tweetaligen bestaat ook niet. Dus ... het woord en de daad zijn aan de ouders. Maar de werkelijkheid wijst op de aanwezigheid van Franstaligen in Nederlandstalige scholen. Dus ... moeten woord en daad van de school komen. En dat gebeurt zo al decennia lang. Onuitgesproken, improvisatorisch, maar er gebeurt wat op het niveau van de leerling, van kleuter tot eerstejaars-universiteit (18). In de dagelijkse praktijk bereikt de begeleiding, de remediëring, de behandeling van de Franstalige leerling zelden het professionele peil. Omdat de leerkracht Nederlands nergens opgeleid werd om die taal als tweede taal te onderwijzen, blijft de benadering improvisatie, met heel veel goede wil, heel veel tegenkanting soms of altijd tussen de bedrijven door, want extra-tijd is er niet voor. Het kan dan moeilijk anders of de eindejaarsevaluatie van Franstalige leerlingen wordt geen zelfbeschuldiging van de leerkracht en zeker geen afwentelen van de schuld op een kind dat het Frans van huize uit opgelegd kreeg.

Van kleuter- tot secundair onderwijs laten de leerkrachten daarom de leerlingen overgaan. De leerkrachten wetenschappen-B (19) interpreteren wat de Nederlands-onkundige bedoelt, daarin gevolgd door leerkrachten van de humane wetenschappen, met soms een uitzondering van leraren Nederlands en Frans. In het SO wordt de toestand vanaf het derde jaar onhoudbaar, maar dan is het altijd de schuld van de leerling, indien deze mislukt.

Moet er geredieerd worden, dan vragen leerkrachten dringend om materiaal, tijd en ... geld. De wil is er, want de uitdaging bestaat. En wat als er geen remediëring mogelijk blijkt? De leerling naar

een zwakkere vorm van onderwijs zenden? De leerling naar Brussel verwijzen? De leerling maar laten aanmodderen? De leerling op dure bijlessen zetten? In al deze gevallen is het kind weer het kind van de rekening.

Zelfs met één van deze oplossingen zal het Nederlands van de middelmatig tot zwak begaafde Franstalige middelmatig tot zwak blijven.

De tweede mogelijkheid tot echt remediëren ligt in het werken aan een mentaliteitsverandering van de ouders, het onderwijsmilieu en de kinderen. Al een bijna-zo-moeilijke remediëring als de eerste, maar het proberen waard als de leerkracht met het onderwijspeil, met de onderwijskwaliteit begaan is.

MENTALITEITSVERANDERING

- Naar de ouders toe moeten culturele kringen en volkshogescholen duidelijk laten weten hoe nadelig tweetaligheid voor normaal tot minder-begaafde kinderen kan zijn (20). Ze kunnen hierbij gesproken, geschreven en beeldende pers ter hulp roepen.
- Kleuterleidsters moeten de ouders op hetzelfde nadeel wijzen en in elk geval met de kleuters Nederlands spreken.
- Onderwijzers moeten nogmaals de nadelen van tweetaligheid beklemtonen, de ouders vragen van de zgn. tweetaligheid af te stappen en zelf de taalgehandicapten extra taaltaken geven.
- Leerkrachten SO moeten de ouders op de gevolgen van vroege tweetaligheid wijzen: gebrekkig redeneervermogen, grotere kans op schoolmislukking, kleinere verbale weerstand, grotere verstaanbaarheidsproblemen ... Zelf moeten ze meer de voertaal dan het schoolvak aanbrengen.
- Inspectie- en directieleden moeten hun leerkrachten tot inzicht in juist voertaalgebruik brengen, moeten zelf principiële taalstandpunten verdedigen en er met alle middelen voor zorgen dat Nederlands de voertaal blijft voor alle onderwijs en voor alle verkeer binnen de school (21).
- De opleidingsinstituten moeten hun studenten inzicht in Franstaligheid bijbrengen. Ook een minimum aan didactiek van het Nederlands als tweede taal is noodzakelijk.

REËLE REMEDIËRING VOOR 1 SO

- Die begint bij de inschrijving. Er wordt naar de thuistaal gevraagd en bij tweetaligheid ook naar de schoolse resultaten. Zijn die beneden peil (22), dan wordt de leerling ofwel een minder sterk taalgerichte studierichting aanbevolen, ofwel wordt op de extra inspanning voor Nederlands gewezen.
- Bij het eerste oudercontact legt de schooldirectie een beginselverklaring af waaruit duidelijk het ontbreken van taalfaciliteiten opvalt.
- Zo snel mogelijk na het schoolbegin probeert de leerkracht Nederlands te ontdekken wie Franstalig is. Dit kan door korte klasgesprekken, voorleesbeurten, dicteetjes en creatieve schrijf oefeningen. De klas wordt in twee groepen gesplitst. De eerste groep krijgt meer taalaandacht, dus: meer spelling, spreekmogelijkheid, opstel... De vakleerkrachten worden op de hoogte gehouden van taalproblemen en remediëring.
- Er zijn dagelijks afzonderlijke lesbeurten, waarin de Franstaligen over de gewone leerstof én over hun meerstof overhoord en geëvalueerd worden. Er zijn geen afzonderlijke 'examens'/summatieve toetsen. Er zijn ook geen andere maatstaven bij de beoordeling van mondelinge en schriftelijke proeven: Nederlands is Nederlands, zowel binnen het schoolvak als binnen de voertaal.
- Alleen als al het kruit zonder resultaat verschoten werd, kan de leerling naar een zwakkere, d.i. een minder taalgerichte studierichting overgeplaatst worden. Dit veronderstelt degelijke informatie naar de ouders toe, stap-voor-stap indien nodig.
- Wie taal onderwijst, leert ook de culturele achtergrond van die taal aan. Behalve aan de mentaliteit van Franstaligen moet er dringend wat aan hun onbegrip voor de Nederlandse/Vlaamse cultuur gebeuren, maar dat kan ook voor Vlaamse/Antwerpse leerlingen gelden. Daarvoor hoeft geen extra beurt voor Franstaligen voorzien te worden. Toneel, voordracht, gesprekken met vooraanstaande Vlamingen, contact met kunstenaars, concerten, tentoonstellingen, lectuur, bezinning staan nergens uitdrukkelijk in een leerplan Nederlands, maar blijven pijlers van schoolvak en voertaal.
- Wat Franstaligen in 1 SO zeker nodig hebben:
  - . technische uitspraak oefeningen: rijmpjes, gedichtjes, anti-brouw-oefeningen, oefeningen op lengte van klinkers en tweeklanken en op stemhebbende en stemloze medeklinkers, korte naverteloefeningen, korte spontane vertelmomenten ...
  - . woordenschat: woorden, synoniemen, antoniemen, spreekwoorden en zegswijzen rond het dagelijks leven (verkeer, wonen, spelen, sporten, hobby's, reizen), vragen, antwoorden, inlichtingen geven, standpunten bepalen, reclameren, beleefd zijn, commentariëren ...
  - . structuren: leren luisteren naar en werken met klank- en woordzinnen, elliptische zinnen, vraagstaartjes. Korte gesprekjes over het dagelijkse leven voeren. Woordenschat binnen de geleerde structuren in de praktijk omzetten. Teksten parafraseren.
  - . spelling: gebruik van 'de' en 'het', meervoudsvormen, uitgangen bijvoeglijke naamwoorden, aanwijzende en betrekkelijke voornaamwoorden, genera, werkwoordsvormen in alle tijden en wijzen.
  - . en de VIER vaardigheden, maar die moeten de andere leerlingen ook leren beoefenen.

Hulpmiddelen

ROND MENTALITEITSVERANDERING

- Beheydt, L.: Vroege Tweetaligheid. In: Het Kind, 1983, 1, 29-32.
- B.R.T.: De Andere Belgen. Brussel: Openschool BRT, 1984.
- Extra, G.: Nederlands van Buitenlanders. Muidenberg: Coutinho, 1978.
- Grosjean, F.: Life with Two Languages. 1982.
- Hoefnagel-Höhle, M.: Het belang van de taalomgeving bij tweede-taalverwerving. In: Buitenlandse kinderen op Nederlandse scholen, 1977, 16, 24 - 40.
- Mackey, W.F.: Bilinguisme et contact des langues. Parijs: Klincksieck, 1972.

- Pankhurst, J.: Learnability and Second Languages. Dordrecht: Foris Publications, 1988.
- Ruys, M.: De Vlamingen. Tielt/Amsterdam: Lannoo, 1979.
- Simoes, A.: The Bilingual Child. New York: Academic Press, 1976.
- Wexler & Culicover: Formal Principles of Language Acquisition. 1980.
- Wilmars, D.: De psychologie van de Franstalige in Vlaanderen. Antwerpen: N.V. Standaard Boekhandel.
- Wilmots, J.G.: Voor wie Nederland en Vlaanderen wil leren kennen. Diepenbeek: Wetenschappelijk Onderwijs Limburg, 1978.
- tenlanders. Groningen: Wolters-Noordhoff, 1983.
- Van de Poel, K.: Woordwijs. Aarhus (Denemarken) Universiteit Hus 236, 1989.

STRUCTUREN EN SPREEKVAARDIGHEID

- Berlijn, G. & H. de Boer: Nou jij! Purmerend: Muusses, 1973.
- Coenen, J. e.a.: Van horen en zeggen. Diepenbeek: Wetenschappelijk Onderwijs Limburg, 1973.
- Kessler: The Acquisition of Syntax. 1971.
- Wilmots, J.G.: Voor wie Nederlands wil leren. Diepenbeek: Wetenschappelijk Onderwijs Limburg, 1974.

LEERBOEKEN EN CURSUSSEN (ALGEMEEN)

- Beheydt, L. e.a.: Het certificaat Nederlands als vreemde taal. Brussel: Vlaamse Gemeenschap, 1983.
- Brassine, J. & H. Verschueren: Nieuwe Aspecten. Malle: De Sikkel, 1978.
- De Vriendt, M.J. & S. e.a.: Nederlands van Nu. Brussel: Didier, 1978.
- Dumont, M. & F. van Passel: Creatief Nederlands. Malle: De Sikkel, 1986.
- Nieuwborg, E. & P. Ostijn: Vlot vooruit. Brussel: Plantyn, 1971.
- Teleac: Ik heb u lief, mijn Nederlands. Utrecht: Teleac.
- Van Egmond-Van Helten, H.M.: Nederlands. Groningen: Wolters-Noordhoff, 1980.

LEESVAARDIGHEID

- De Lage Landen. Nederlandstalig tijdschrift voor andertaligen. Malle: De Sikkel.
- Sleutelgat. Een blik op Nederlands. Tijdschrift voor 12-15-jarigen die met Nederlands beginnen. Malle: De Sikkel.
- Vannes, G. & A. de la Court: Nederlandse basislectuur. Malle: De Sikkel.

SPELVAARDIGHEID

- Van Visschel, A. & J. Smets: Nederlandse spel-oefeningen voor Franstaligen. Malle: De Sikkel.

WOORDENSCHAT EN TAALEIGEN

- Beheydt, L.: Eenzinnig woord. Lier: Van In, 1987.
- Decoo, W. e.a.: Woordpas. Zaventem: Elsevier Training, 1988.
- De Kleyn, P. & E. Nieuwborg: Basiswoordenboek Nederlands. Leuven: Wolters, 1983.
- De Vriendt-De Man, M.J.: Frequentie van woorden en structuren in gesproken Nederlands. Brussel: Didier, 1969.
- Hart, J. & Polter, H.: Leenwoordenboek voor bui-

TAALVAKANTIES

- Bond Jonge en Grote Gezinnen
zie: plaatselijke afdelingen
- Centre d'Animation en Langues
101, rue des Postes, 7490 Braine-le-Comte
- Animatiecentrum voor Talen
Lambermontplaats 25, 2000 Antwerpen
- Taalstages W. de Pauw
t Hoge 120, 8500 Kortrijk
- Vereniging Vlaamse Leerkrachten
Zwijgerstraat 37, 2000 Antwerpen

- Nederlandse Dienst voor Toerisme
Ravenstein 68, 1000 Brussel
- Nationale Confederatie Ouderverenigingen
Guimardstraat 1, 1040 Brussel

Besluit

Het onderzoeksteam vertrok vanuit enkele vragen. De antwoorden:

De Franstalige kinderen met een hoog IQ scoren in het Nederlandstalig onderwijs van het eerste jaar SO zeer goed. Kinderen met lagere IQ's beginnen in een doorstromingsafdeling en eindigen in het beroepsonderwijs, met hier en daar een uitzondering. Meestal is de voertaalbeheersing van deze leerlingen zo miniem dat ze ook voor het schoolvak Nederlands zeer zwak scoren. Hun Franstaligheid is dus een handicap voor hun studieloopbaan. De oorzaak van deze handicap ligt bij de ouders, die onvoldoende voorgelicht zijn i.v.m. vroege tweetaligheid bij kinderen. Maar het kleuter- en basisonderwijs gaan niet vrijuit, omdat ze de ouders hierover niet geïnformeerd hebben. Als verzachtende omstandigheid geldt voor de leerkrachten hun onvoldoende opleiding in het opvangen en begeleiden van deze ouders en kinderen. Nu heeft de school geen didactiek, geen tijd en geen geld. Alle remediëring berust op persoonlijke inzet en "welwillendheid" van de leerkracht, in het SO van de leerkracht Nederlands. Deze laatste wordt dan door zijn collega's-andere vakken nog dikwijls gedwarsboemd. Haar welwillendheid neemt soms frauduleuze vormen aan, wanneer de Franstalige met onvoldoende kennis van de voertaal toch naar een hoger jaar moet overgaan. Dwang van de directie en de klasseraad spelen hierin mee. Uit de praktijk blijkt dat de behaalde punten voor Nederlands geen juist beeld van de taalkennis geven.

Een kleine reksom. Van de 899 onderzochte leerlingen waren er 130 'tweetalig'. Dertig onder hen waren Nederlands-onkundig. Ze hadden wel Nederlandstalig basisonderwijs in Antwerpen gevolgd gedurende zes tot tien jaar. Naar alle waarschijnlijkheid beëindigen ze hun SO-loopbaan

niet in de doorstroming. Ook over de anderen kunnen we ons niet definitief uitspreken, omdat dit een nieuw onderzoek vereist. Dit team kon alleen in 1 SO aan het werk en dan nog tijdens de aangeduide periode. Ervaringen van henzelf en van de bevraagde leerkrachten gaven een pessimistische prognose.

En wat met Gent, Brugge en andere VLAAMSE steden?

Ook daar leven Franstaligen. Occasionele contacten met schoolinspectie, P.M.S.-centra, navormingscentra, ouders en leerkrachten bevestigen de vermoedens rond dezelfde situaties als in het Antwerpse. Ook daar is dus nood aan mentaliteitsverandering en reële remediëring. Zelden wordt er anders dan occasioneel en amateuristisch gewerkt en de schoolse evaluatie is er een van "welwillendheid".

Wordt het niet de hoogste tijd dat er in Vlaanderen ook eens systematisch aan de leerkrachten Nederlands in functie van tweetaligheid gedacht wordt? Toi, tu veux aussi avoir un snoepeke?...

Jos van de Poel
Jan Ockeghemstraat 12
2520 Edegem

T U S S E N D O O R

Knack op School

Voor de tweede maal organiseert Knack op School een lessenwedstrijd voor leraars.

De opdracht : maak een les of lessenreeks waarbij, op de een of andere manier, zinvol van KNACK gebruik gemaakt wordt. Het thema van deze lessenreeks is : Jongeren en actualiteit.

De lessen moeten voor 1 mei 1990 ingestuurd worden naar : KOS-Wedstrijd, t.a.v. Blanckaert, Meiboomlaan 33, 8800 Roeselare.

Praktische inlichtingen en het volledige reglement kunt u bij bovengenoemde bekomen (tel. 051/23.23.11).

P.S. Er zijn prijzen.

Noten

1. Erika Lambin (Boechout), Ludo van der Sande (Edegem), Dree Vandyck (Hove), Jos van de Poel (Edegem).
2. Inrichtende Macht Bisdom Antwerpen.
3. Dirk Wilmars: De psychologie van de Franstalige in Vlaanderen.
4. Deze benamingen zijn verwarrend. Sinds 1970 worden de specifieke namen voor oude en moderne humaniora, middelbare scholen voor meisjes en voor jongens in de spreektaal door elkaar gebruikt. Wij spreken gemakshalve over SO.
5. De onderzochte klassen behoorden tot Heilige Familie (Berchem), Heilig Hart (Antwerpen), Instituut van de Dames van het Christelijk Onderwijs (Antwerpen), Sint-Jan Berchmans (Antwerpen), Sint-Jozef (Antwerpen), Onze-Lieve-Vrouw van Lourdescollege (Edegem), Onze-Lieve-Vrouwinstituut Pulhof (Berchem), Regina Pacis (Hove) en Sint-Stanislas (Berchem).
6. Jezuietencolleges en broederscholen behoren niet tot het diocesane inspectiegebied Antwerpen en vielen buiten de bevoegdheid van het onderzoeksteam.
7. In de periode van het onderzoek was L. Vanherck diocesaan hoofdinspecteur basisonderwijs.
8. 29 juni 1983: Wet betreffende de leerplicht (B.S. 6-7-1983).
9. o.a. Leerplan voor Lagere Scholen 1969, Leerplan Nederlands NVKTO 1967 en Experimentele leerplannen 1ste graad KNO 1977.
10. Enkele 'doordenkertjes' uit 5de leerjaar basisschool: "Pitjemoer slaapt met zijn hoed op... Pitjemoer wordt er heet noch koud van... Hij kent verschillende oude rakkers die de pijp zijn uitgegaan." "Met een naar gevoel werd de rode ridder wakker... De zoldering van de enge ruimte was één warreling van zware houten balken."
- 6de leerjaar: "Zo'n verzameling aanleggen, is dat geen verloren tijd? Nee, ze bezorgt je veel voldoening in je vrije tijd... Je moet weten dat mijn oom een verwoed verzamelaar is."
11. Thuis taal, dialect(en), sociolect(en), eigen neologismen, vreemde woorden: voedingsbodem voor het A.N.
12. Non vitae sed scholae discimus (Seneca).
13. 7/10 lessen in 1 SO (Antwerpen) zijn aan woorden zinsontleding en spelling gewijd. Ook Nederlandstalige leerkrachten kennen dus blijkbaar de essentie van het taalonderwijs niet.
14. Uit een klas van 20-25 leerlingen nam het team de gespreksresultaten van drie Nederlandstalige leerlingen (één zeer goede, één middelmatige, één zeer zwakke) en vergeleek die met de resultaten van de Franstaligen.
15. In Pedagogische Bijdragen 89 (feb. '88) schrijft C. Vyncke over mondeling taalgebruik.
16. In Edegem kon je in 1987 in bepaalde straten geen huis huren/kopen als je niet Franstalig was.
17. Dirk Wilmars (zie 2).
18. Prof. L. Beheydt (Louvain-la-Neuve) onderzocht Gentse kleuters en zijn eigen eerstejaars Germanisten. Zijn referaat: Over vroege tweetaligheid (1986) met uitgebreide bibliografie.
19. Wiskunde, fysica, chemie, biologie enz.
20. L. Beheydt (zie 18).
21. Toegegeven dat het vreemde-talenonderwijs binnen de les met een andere voertaal werkt, maar dan toch contrastief met het Nederlands samenwerkt.
22. Het peil van de voertaal en het schoolvak blijkt uit het schoolrapport (vorig jaar) en het gesprek bij de inschrijving.